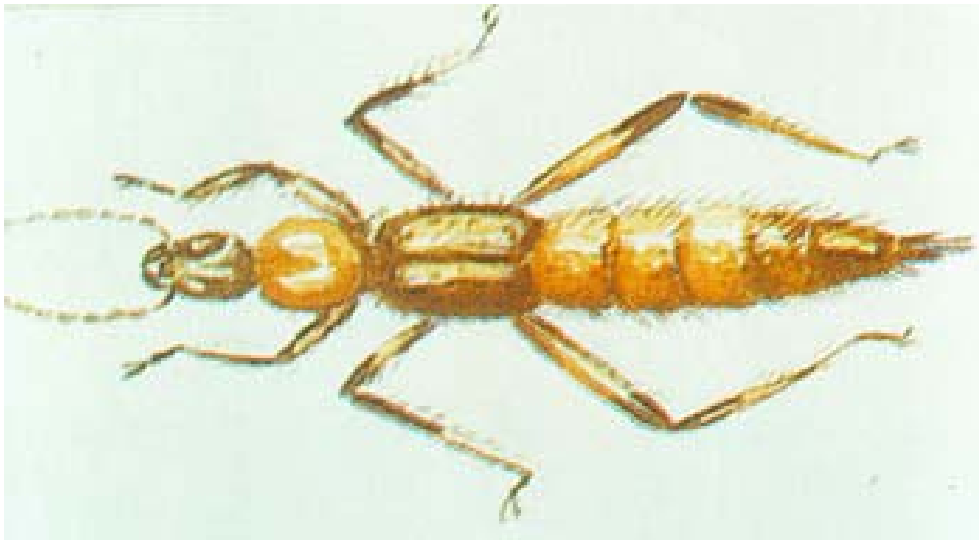

ไม่กัด.....ไม่ตอย..... แต่พิษมากมาย (Don't Have to Bite to Do Damage)

ระยะนี้หลายท่านคงได้ยินข่าวคราวอันตรายที่เกิดจากแมลงชนิดหนึ่ง ซึ่งกำลังเป็นข่าวแพร่สะพัดในประเทศจีนอยู่ขณะนี้ **Rove beetles** หรือแมลง **ด้วงก้นกระดก** บ้านเรานี่เอง ที่เป็นต้นตอก่อเหตุ เมื่อได้ยืมซื้อแล้ว บางท่านอาจเคยคุ้นหูคุ้นตาเป็นอย่างดี เพราะแมลงชนิดนี้พบเห็นได้ทั่วไปตามสวนไร่นา และนับเป็นแมลงที่กำจัดแมลงศัตรูข้าวชนิดหนึ่ง ที่พบเห็นได้ตั้งแต่ข้าวต้นเล็ก ถึงระยะข้าวออกรวงเลยทีเดียว ก่อนที่จะรู้ว่าอันตรายของแมลงตัวนี้นั้นมีมากน้อยเพียงใด เรามารู้จักหน้าตาของมันก่อนดีกว่า

Rove beetles เป็นแมลงที่จัดอยู่ในพวก Order *coleoptera*, Family *Staphylinidae*, Genus *Paederus* พบได้ทั่ว ๆ ไป มีหลายชนิด แหล่งใหญ่ที่สุด พบในอเมริกาเหนือ ซึ่งมีถึง 3,100 ชนิด และเป็น *Paederus species* ประมาณ 600 ชนิด สำหรับประเทศไทย พบชนิด *Paederus fuscipes* เป็นส่วนใหญ่ และคาดว่ามีความประมาณ 20 ชนิด มีรูปร่างลักษณะ ตัวแก่ ขาวประมาณ 7 - 10 มิลลิเมตร กว้าง 0.5 - 1 มิลลิเมตร ส่วนหัวแบนมีสีดำ ปีกสีน้ำตาลเข้ม และส่วนหน้าอกและท้องแบน ส่วนท้อง แบ่งออกเป็น 6 ปล้อง 4 ปล้องแรกมีสีแดงหรือส้ม ส่วนที่เหลือเป็นสีดำ เคลื่อนที่ได้รวดเร็ว และมักจะงอส่วนท้องขึ้นลง เมื่อเกาะอยู่กับพื้น จึงได้ชื่อว่า **ด้วงก้นกระดก** ในช่วงฤดูฝน จะอาศัยและวางไข่ในพงหญ้าขึ้น มีระยะเวลาการเติบโต 4 ระยะ คือ ระยะไข่ ตัวอ่อน ดักแด้ และตัวเต็มวัย โดยธรรมชาติชอบเล่นแสงไฟนีออนในตอนกลางคืน และอาศัยในที่ชื้นใกล้แหล่งน้ำ ที่มีพืชปกคลุม จึงมักพบรายงานผู้ป่วยที่ได้รับพิษจากการสัมผัสด้วงก้นกระดก เพิ่มมากขึ้นในช่วงหลังฝนตก หรือระหว่างฤดูฝนถึงฤดูหนาว

รูปแสดงด้วงก้นกระดก (Rove beetles: *Paederus fuscipes*)

การได้รับพิษ โดยปกติ rove beetles หรือ ด้วงก้นกระดกจะไม่กัดหรือตอยคน แต่คนจะได้รับพิษจากสารพิษที่ปล่อยออกมาจากตัวของแมลง เนื่องจากแมลงชนิดนี้ชอบแสงไฟในตอนกลางคืน ดังนั้น ผู้ที่นอนเปิดไฟ เปิดหน้าต่าง อาจสัมผัสกับด้วงก้นกระดกและได้รับพิษโดยไม่รู้ตัว ซึ่งเมื่อเราสัมผัส บดขยี้ บีบตัวแมลง แล้วมันจะปล่อยสารพิษ ที่มีชื่อว่า **Pseudopaederin** และ **Paederus** ออกมา ซึ่งเป็นสารที่มีฤทธิ์ทำลายเซลล์เนื้อเยื่อ เมื่อถูกผิวหนังจะอักเสบ แสบร้อน พุพอง บวมแดงได้ ซึ่งสารพิษนี้ส่วนใหญ่จะอยู่ในแมลงเพศเมีย โดยด้วงก้นกระดก 1 ตัวจะมีสารพิษอยู่ในร่างกายประมาณ 0.025 % ของน้ำหนักตัว

Paederus เป็นสารพิษจากแมลง rove beetles ที่เป็นที่รู้จักกันมาเป็นเวลานาน ในสมัยโบราณเคยใช้เป็นยาสมุนไพรรักษาโรคผิวหนังบางชนิด เช่น ในประเทศจีนใช้รักษา จี๋ หัวฝี ริดสีดวงจมูก กลาก เป็นต้น แต่ในระยะหลัง ๆ มักจะได้ยินการระบาดของโรคผิวหนังจากสาร *Paederus* มากขึ้นในหลายประเทศ เช่น แอฟริกา อเมริกาใต้ รวมทั้งแถบเอเชียด้วย และเคยมีการระบาดของโรคผิวหนังที่เกิดจาก *Paederus fuscipes* ครั้งใหญ่สุดใน โอกินาวา (Okinawa) โดยมีผู้ป่วยถึง 2,000 ราย ในปีพ.ศ. 2509

สำหรับประเทศไทย เคยมีข่าวการได้รับอันตรายจากด้วงก้นกระดกเช่นกัน เมื่อปี พ.ศ. 2536 ในเดือนกุมภาพันธ์ สำนักกระบาดวิทยาได้สอบสวนโรคผิวหนังอักเสบเฉียบพลันในโรงงานแห่งหนึ่งที่จังหวัดสมุทรปราการ ซึ่งมีอาการเข้าได้กับการได้รับพิษจากแมลงก้นกระดก คือ มีอาการคัน คัน พุ่มอง แสบร้อนที่ผิวหนัง โดยมีผู้ป่วยรวม 27 ราย และมีอาการไม่รุนแรงมากนัก

อันตรายจากการสัมผัสสาร *Paederus* มีตั้งแต่ อาการเล็กน้อย คือ ผื่นแดง แสบร้อนผิวหนัง อาการปานกลาง เป็นผื่น บวมแดง แสบร้อนผิวหนัง เป็นภายใน 24 ชม. หลังสัมผัส และเริ่มมีแผลพุพองภายใน 48 ชั่วโมง แผลอักเสบจะขยายใหญ่ขึ้น และแห้งเป็นสะเก็ดภายใน 8 วัน อาจมีแผลเป็น หลังจากนั้นผิวหนังจะค่อย ๆ สร้างเม็ดสีขึ้นมาใหม่ ซึ่งอาจใช้เวลาเป็นเดือนหรือมากกว่า ในรายรุนแรง มีคล้าย ๆ กับอาการปานกลาง แต่การสัมผัสหรือได้รับสาร *Paederus* รุนแรงมากกว่า และเป็นแผลอักเสบหลายแห่ง อาจมีอาการไข้ ปวดเส้นประสาท กล้ามเนื้อ อาเจียน ร่วมด้วย และเป็นผื่น บวม แดง ติดต่อกันหลายเดือน

การรักษา คำแนะนำในการรักษาทั่วไป ได้แก่ ให้ยา steroids, antibiotics และทำแผล ฯลฯ บริเวณที่สัมผัสสารพิษ ทำความสะอาดด้วยน้ำและสบู่ ประคบด้วยน้ำเย็นประมาณ 5 - 10 นาที แล้วเป่าให้แห้ง และทาครีมเพื่อป้องกันการติดเชื้อ

การป้องกัน

1. ระมัดระวังและหลีกเลี่ยงการสัมผัสกับด้วงก้นกระดก
2. ถ้าสัมผัสหรือสงสัยว่าจะได้รับพิษจากด้วงก้นกระดก ควรกระทำดังนี้
 - ถ้าพบแมลงด้วงก้นกระดกตามพื้นบ้าน พยายามไล่หรือกำจัดออกโดยใช้กระดาษรองและนำออกไปทิ้ง ถังมือหรือผิวหนังบริเวณสัมผัสด้วยน้ำ
 - ในขณะนอนหลับอาจนอนทับ หรือบีบ บีบแมลงโดยไม่รู้สึกตัว ควรอาบน้ำ หรือทำความสะอาดเครื่องนอน เสื้อผ้า ฯลฯ ทันที
3. ควรปิดไฟก่อนนอน โดยเฉพาะหลอดไฟชนิด Fluorescent หรืออาจใช้ชนิดไฟสีเหลือง yellow incandescent แทน
4. ปิดประตู หน้าต่างหรือนอนกางมุ้งและสำรวจห้อง เติงนอน ก่อนว่ามีแมลงที่อาจเป็นพิษอยู่หรือไม่
5. หากสัมผัสพิษของด้วงก้นกระดก ควรล้างบริเวณที่สัมผัสด้วยน้ำหรือสบู่ และในรายรุนแรงควร ไปพบแพทย์ทันที

ข้อสังเกต ถึงแม้ว่าเจ้าด้วงก้นกระดก จะมีฤทธิ์และเป็นอันตรายต่อมนุษย์เราอยู่บ้าง แต่ถ้าหากมองในแง่ความสมดุลทางระบบนิเวศวิทยา ด้วงก้นกระดกก็มีประโยชน์ในการเป็น ตัวห้ำ กินแมลงศัตรูข้าวเล็ก ๆ ให้น้อยลง ดังนั้น หากไม่มีการระบาดของรุนแรง อาจไม่จำเป็นต้องใช้สารเคมีกำจัดแมลงศัตรูพืช เพราะความแห้งแล้งจะทำให้แมลงตายเองโดยธรรมชาติ

เอกสารอ้างอิง

1. Available from : // WWW.cai.md.chula.ac.th/lesson4425/content/story07.html [2003 Sep 8].
2. Bugs Don't Have to Bite to Do Damage: The Tale of the *Paederus* Beetle .
Available from : // WWW.dnd.ca/health/information/health_promotion/engraph/beetlejuice_e.asp [2003 Sep 8].
2. นิภา เบญจพงษ์ “ ด้วงก้นกระดก ” (Rove beetles) ชีววิทยาและการควบคุมแมลงที่เป็นปัญหาสาธารณสุข สถาบันวิจัยวิทยาศาสตร์สาธารณสุข กรมวิทยาศาสตร์การแพทย์ กระทรวงสาธารณสุข
Available from : // www.webdb.dmsc.moph.go.th/ifc_nih/a_nih_1_001C.asp? [2003 Sep 8].
4. นพ.โกวิท พรหมเชษฐ์ และคณะ. “ การสอบสวนโรคผิวหนังอักเสบเฉียบพลันในคนงานโรงงานทำกระเป๋านั่ง จังหวัดสมุทรปราการ กุมภาพันธ์ 2536 ” รายงานการสอบสวนโรค กองระบาดวิทยา กระทรวงสาธารณสุข.

รายงานโดย แสงโสม เกิดคล้าย สำนักกระบาดวิทยา กรมควบคุมโรค

บทบรรณาธิการ

แมลงปีกแข็งที่ทำให้เกิดผิวหนังอักเสบ มีอยู่ 2 สกุล คือ Blister beetles และ Rove beetles ทั้ง 2 ชนิดนี้ทำให้เกิดการอักเสบของผิวหนัง โดยการขี้นแมลงโดยบังเอิญ ทำให้ของเหลวในตัวแมลง (Body fluid) มาสัมผัสกับผิวหนัง

Blister beetles ทำให้เกิดพุพองเป็นตุ่มน้ำ ส่วน Rove beetles ทำให้เกิดอักเสบเป็นแผล

Rove beetles (ด้วงก้นกระดก) ทำให้เกิดแผลมีลักษณะเป็นแนวยาว หรือเป็นเส้น เพราะเริ่มจากการขี้นตัวแมลง หรือปิดออก เพราะรำคาญที่มากะ แผลใหม่ ๆ จะเป็นผื่นแดงแสบร้อนและคัน ต่อมาจะกลายเป็นตุ่มน้ำหรือตุ่มหนอง แล้วตกสะเก็ดภายใน 7 - 10 วัน การขี้นแมลงมักจะเป็นเวลากลางคืน และไม่รู้ตัว แต่จะมีอาการแสบร้อนในเช้าวันรุ่งขึ้น หรือหลังจากนั้น 2 วันแล้วแต่ความเข้มข้นของน้ำพิษ ถ้ามีอาการเล็กน้อยอาจเป็นผื่นแดง 3 - 4 วัน แล้วแห้งเป็นแนวดำ ๆ ถ้าแผลมีความรุนแรง จะมีอาการปวดแสบปวดร้อนมาก บางรายอาจปวดศีรษะได้ ผิวหนังอาจเป็นแผลลึก กว่าจะหายอาจนานถึง 2 - 3 สัปดาห์

วงจรชีวิตของด้วงก้นกระดก ตัวเมียจะเริ่มวางไข่ตอนปลายฤดูหนาวต่อฤดูร้อน ชอบวางไข่ในที่ชุ่มชื้นริมฝั่งคลอง ห่างจากผิวน้ำประมาณ 2 - 6 นิ้ว จากไข่เป็นตัวอ่อน ใช้เวลา 2 - 5 วัน ตัวอ่อนเป็นดักแด้ ใช้เวลา 6 - 10 วัน แล้วเจริญเป็นตัวแก่ ใช้เวลา 3 - 4 วัน มีปีก ชอบอาศัยตามพื้นดินชุ่มชื้น ที่มีพืชปกคลุมหนาแน่น เช่น กล้วยไม้ กล้วย กล้วยไม้ นาน้ำ แผลงปลูกพืชไร่ หลุมโคนต้นมันเทศ แตง และศตวรรษเบอรี่ หลุมหนึ่งอาจพบด้วงก้นกระดกจำนวนมาก ในฤดูฝนแมลงจะลดจำนวนลง ถ้าอากาศหนาวทำให้วงจรชีวิตนานขึ้น แต่ปริมาณจะลดลงเช่นกัน

ด้วงก้นกระดกชอบมาเล่นไฟ คล่องแคล่ว ว่องไว และบินได้เก่งมาก ในเวลากลางคืน ไม่ควรเปิดไฟในห้องนอน เพราะจะล่อให้แมลงเข้ามาในห้องนอน และก่อให้เกิดการสัมผัสกับด้วงก้นกระดก ทำให้น้ำพิษในตัวด้วงก้นกระดก สัมผัสกับผิวหนัง หรือขี้นด้วงก้นกระดก ซึ่งจะก่อให้เกิดบาดเจ็บคันได้กล่าวมาแล้วได้

ในประเทศไทยมักมีการรายงานการเกิดโรคที่เกิดจากด้วงก้นกระดกเป็นประจำ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ห้องนอนในค่ายทหาร ห้องนอนของนักเรียนประจำ และโรงงานต่าง ๆ ที่ทำงานในเวลากลางคืน มักพบการระบาดของโรคในช่วงฤดูฝนต่อฤดูหนาวเป็นประจำ

โดย งามาญ เจริญสุข ที่ปรึกษาสำนักโรคระบาดวิทยา

ข้อมูลรายงานโรคเฝ้าระวังทางระบาดวิทยาเร่งด่วน สัปดาห์ที่ 36

วันที่ 31 สิงหาคม - 6 กันยายน พ.ศ. 2546

ตารางที่ 1 จำนวนผู้ป่วยด้วยโรคที่เฝ้าระวังเร่งด่วนที่เข้ารับการรักษา โดยเปรียบเทียบกับช่วงเวลาเดียวกันของปีก่อน ๆ, ประเทศไทย, สัปดาห์ที่ 36 พ.ศ. 2546 (31 สิงหาคม - 6 กันยายน พ.ศ. 2546)

TABLE 1 REPORTED CASES OF PRIORITY BY DISEASES UNDER SURVEILLANCE BY DATE OF TREATMENT COMPARED TO PREVIOUS YEAR, THAILAND, WEEK 36, 2003, (AUG 31 - SEP 6, 2003)

DISEASE	THIS WEEK			CUMULATIVE		
	2003	2002	MEDIAN	2003	2002	MEDIAN
			(1998 - 2002)			(1998 - 2002)
DIPHTHERIA	0	0	1	6	9	13
PERTUSSIS	0	0	2	12	11	61
MEASLES	6	141	100	2896	7714	4865
ENCEPHALITIS	1	2	6	168	24	323
MENINGITIS	0	2	1	42	24	43
SEVERE DIARRHOEA	11	31	31	307	70	1893
HAND, FOOT AND MOUTH DISEASE	4	8	*	204	3311	*
RABIES	1	0	2	12	17	41
LEPTOSPIROSIS	87	194	194	2657	3463	3463

REMARK : * เริ่มเก็บข้อมูลเมื่อ ปี ค.ศ. 2002

ที่มา : สำนักงานสาธารณสุขจังหวัด และสำนักงานมัย กรุงเทพมหานคร : รวบรวมจากรายงานผู้ป่วยที่เข้ารับการรักษาของจังหวัดในแต่ละสัปดาห์

และศูนย์ข้อมูลทางระบาดวิทยา สำนักโรคระบาดวิทยา : รวบรวมข้อมูลในภาครวมระดับประเทศ " 0 " = NO CASE, " - " = NO REPORT RECEIVED